

Informatiebundel

Volwassenen leren anders ....

Deze bundel is een collage van artikels over **Volwassenen leren anders**

Zoekacties:

- [Google](#)
- [Vocvo-bibliotheekcatalogus](#)

Inhoud

[Inhoud](#)

[Google](#)

[Ontwikkeling van kentheorie naar leerpsychologie](#)

[Nieuwe taal leren gaat beter als volwassene](#)

[WERKPLEKLEREN VOOR VOLWASSENEN - Op weg naar een maatwerkmethodiek](#)

[Rapport - Wat maakt leren van laaggeletterde volwassenen effectief](#)

[3. Het leerproces bij laaggeletterde volwassenen](#)

[Studeren op volwassen leeftijd](#)

[Motivatie, leren studeren](#)

[Discipline opbrengen om te studeren op latere leeftijd](#)

[Leren van volwassenen. Deel 4](#)

[Lesgeven op een wolk in het volwassenenonderwijs?](#)

[Hoe geef je \(online\) les aan volwassen studenten?](#)

[Charles Jennings - The Four Ways Adults Learn : Learning Technologies 2013](#)

[Gouden regels bij lesgeven en instructie aan volwassenen](#)

[Blijven leren: de toekomst! - is aanwezig in onze bib](#)

[Leren en veranderen is aanwezig in onze bib](#)

[\[BOEK\] Activerende didactiek: Gevarieerd lesgeven in het hoger beroepsonderwijs](#)

[Vocvo-bibliotheekcatalogus](#)

[Binnenklasdifferentiatie, een beroepshouding, geen recept. Praktijkids voor leraren, student-leraren en lerarenopleiders](#)

[Competent : algemene didactiek in 101 lemma's](#)

[Didactiek en lerende volwassenen : leren professionaliseren](#)

[Het didactische werkvormenboek : variatie en differentiatie in de praktijk](#)

[Differentiatie... Hoe pak je dat aan?](#)

[ECVET als bijdrage aan leven lang leren - MBO in de keten. Flexibel maatwerk voor volwassenen](#)

[Even wennen ? - Debat 2: Schools leren of natuurlijk leren](#)

[Gesprekken over maatwerk in het lees- en schrijfonderwijs aan volwassenen](#)

[Handboek NT1, voor docenten en opleiders](#)

[Impact of poor basic literacy and numeracy on employers](#)

[Informal learning in the community : a trigger for change and development](#)

[Informeel leren in het formele volwassenenonderwijs : exploratief onderzoek naar ervaringen van laaggeschoolde deelnemers](#)

[Leren en veranderen bij volwassenen : een nieuwe benadering](#)

[Het leren zoals het is ... bij volwassenen met een geletterdheidsrisico](#)

[Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - ontwerp eindrapport \(OBPWO 06.04\)](#)

[Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - ontwerp eindrapport \(OBPWO 06.04\) : bijlagen](#)

[Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - samenvatting](#)

[Terug naar inhoudstafel](#)

[Mijn ervaringen als jonge begeleider van laaggeschoolde volwassenen](#)

[Mogelijkheden tot differentiatie binnen de SLO in functie van het werken met laaggeschoolde volwassenen](#)

[Motivatie, participatie en levenslang leren](#)

[Onderwijs aan volwassenen : inspelen op verschillen in leerpatronen](#)

[Onderwijs voor volwassenen : wie neemt deel en waarom ?](#)

[Profielen en motieven van cursisten in de centra voor volwassenenonderwijs](#)

[Sleutelcompetenties. Bouwstenen voor leren en leven](#)

[Systemic obstacles to lifelong learning](#)

[Een theoretische verkenning van leren leren : een checklist voor leren-leren projecten : specifieke aandacht voor laaggeschoolden](#)

[Traag is anders : methodieken om te werken met anderslerenden binnen basiseducatie](#)

[Tussentijds rapport : het leren zoals het is, bij volwassenen met een geletterdheidsrisico](#)

[Wat maakt leren van laaggeletterde volwassenen effectief en hoe kunnen leereffecten gemeten worden - resultaten weer van een literatuuronderzoek](#)

[Werken met volwassenen : andragologie in hoofdlijnen](#)

[Infotheek](#)

[Google](#)

[Ontwikkeling van kentheorie naar leerpsychologie](#)

Leerpsychologie is het onderzoek naar het verschijnsel 'leren'.

Hoe leren mensen en wat is leren precies?

De leerpsychologie neemt allerlei soorten leerprocessen onder de loep en ontwikkeld tevens zelf leertheorieën.

Bron

<http://educatie-en-school.infonu.nl/samenvattingen/45067-ontwikkeling-van-kentheorie-naar-leerpsychologie.html>

[Nieuwe taal leren gaat beter als volwassene](#)

Geschreven op 25 juli 2011 om 10:51 uur door [Tim Kraaijvanger 4](#)

[Terug naar inhoudstafel](#)

Onderzoek toont aan dat volwassenen in bepaalde omstandigheden beter dan kinderen in staat zijn om een nieuwe taal te leren.

Er wordt aangenomen dat kinderen beter dan volwassenen in staat zijn om een nieuwe taal te leren. Het brein van kinderen is flexibeler en bovendien gebruiken ze een impliciet geheugen om te leren: dat wil zeggen dat ze een taal oppikken, zonder dat ze er bewust over nadenken. Volwassenen gebruiken hun expliciete geheugen en denken er dus wel over na.

Beter

Maar nieuw onderzoek toont aan dat volwassenen ook heel goed in staat zijn om een nieuwe taal te leren. Sterker nog: soms doen ze het beter dan kinderen.

Experiment

De onderzoekers verzamelden proefpersonen: kinderen van acht en twaalf jaar oud en volwassenen. De proefpersonen kregen de opdracht om een nieuwe taalregel te leren. Deze regel stelde dat werkwoorden afhankelijk van het feit of ze verwezen naar een levend of levenloos onderwerp anders gespeld en uitgesproken werden.

WIST U DAT.....mensen [taal nodig hebben om cijfers te begrijpen?](#)

Luisteren

De proefpersonen kregen de regel niet te horen, maar moesten luisteren naar een lijst van werkwoorden en onderwerpen die correct waren. Ook moesten ze zelf spellen. Twee maanden later werd gekeken wat de proefpersonen zich nog van de 'taalles' konden herinneren. Volwassenen bleken zich veel meer te herinneren dan de kinderen.

Beter in alles

"De volwassenen waren beter in alles wat we maten," stelt onderzoeker Sara Ferman. De proefpersonen moesten de nieuwe regel toepassen op nieuwe woorden. De achtjarigen deden het daarbij niet beter dan wanneer ze zouden gokken. De meeste twaalfjarigen en de volwassenen hadden het echter in negentig procent van de gevallen goed. Blijkbaar zijn zij dus ook heel goed in staat om impliciet te leren. In tegenstelling tot de jonge kinderen zagen de volwassenen en twaalfjarigen in hoe de regel werkte en konden ze hem daarna beter toepassen. Expliciet leren is dus ook belangrijk.

In bepaalde omstandigheden zijn volwassenen dus beter dan kinderen in staat om een taal te leren. Hoe komt het dan dat we zo vaak denken dat kinderen ons volwassenen overtreffen? Ferman denkt dat het alles te maken heeft met onze houding ten opzichte van volwassenen en kinderen. "Als volwassenen een fout maken dan corrigeren we ze niet, omdat we ze niet willen beledigen." Ook zouden volwassenen aangemoedigd worden om vooral expliciet te leren, terwijl eigenlijk een combinatie van impliciet en expliciet leren nodig is.

Bron <http://www.scientias.nl/nieuwe-taal-leren-gaat-beter-als-volwassene/43465>

WERKPLEKLEREN VOOR VOLWASSENEN - Op weg naar een maatwerkmethodiek

2 De leerpsychologie van de deelnemer

Uit onderzoek blijkt dat volwassenen anders staan tegenover leren dan jongeren. Dit vraagt om een specifieke benadering bij het vormgeven van opleidingen en het begeleiden van het leerproces. We staan eerst stil bij de verschillen. Vervolgens vestigen we aandacht op de leerpsychologische kenmerken van lerende volwassenen. Daarna gaan we in op de leercultuur van de organisatie. Ten slotte formuleren we aanbevelingen voor het leren op de werkplek, gericht op de leerpsychologische aspecten van lerende volwassenen.

2.1 Verschillen in leren bij jongeren en ouderen

Volwassen zijn bij hun leren meer op het nut van de opleiding georiënteerd en koppelen de opleiding aan de economische waarde die het voor hen heeft c.q. de directe toepasbaarheid van het geleerde (Knowles, 1978; Thijssen & De Greef, 1989).

Bovendien hebben volwassenen, in tegenstelling tot de jongeren, doorgaans meer ervaringskennis.

Veelal is deze ervaringskennis gebaseerd op routine en worden achterliggende theorieën niet of nauwelijks gekend. Ze hebben veelal hiaten als het gaat om de achterliggende vakkennis die onderdeel uitmaakt van hun werkzaamheden (werkprocessen).

Als volwassenen door de organisatie waarin zij werken, verplicht worden gesteld om een opleiding te gaan volgen (dus 'gestuurd' worden), is dat veelal omdat ze bepaalde werkzaamheden wel uitvoeren, maar hiaten hebben wat betreft de vakkennis die nodig is voor deze werkzaamheden. Ook zijn er volwassenen die opleidingen volgen, omdat ze 'gestuurd' worden door een arbeidsbemiddelingsbureau. De motivatie voor leren kan dus anders zijn.

Bron

http://www.hetplatformberoepsonderwijs.nl/media/dirs/93/data/leijgraafmodel_wpl_volwassenen.pdf

Rapport - Wat maakt leren van laaggeletterde volwassenen effectief

Dit rapport geeft de resultaten weer van een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van leerprocessen bij laaggeletterde volwassenen. Vragen naar effecten en opbrengsten van onderwijsleerprocessen worden in de eerste plaats vanuit het overheidsbeleid gesteld (Ministerie van OCW, 2011; Onderwijsraad, 2012).

[Terug naar inhoudstafel](#)

Ook regionale en lokale actoren, zoals publieke en private educatie-aanbieders, bedrijven en gemeenten, willen leerprocessen van laaggeletterde volwassenen effectief inrichten en effecten van leren in beeld brengen. Niet in de laatste plaats hebben deelnemers aan taal- en rekenonderwijs zelf behoefte om de resultaten van hun eigen inspanningen in beeld te krijgen. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW en kan gezien worden als een start om te komen tot verbreding en verdieping van de kennisbasis over laaggeletterdheid. Een kennisbasis ordent bestaande kennis én kennishiaten in relatie tot laaggeletterdheid. Het geeft een zo volledig mogelijk overzicht van (internationale) wetenschappelijke literatuur en onderbouwde ervarings- en praktijkkennis over laaggeletterdheid.

Een kennisbasis kan gebruikt worden bij het agenderen, onderbouwen en uitvoeren van aanvullend en verdiepend onderzoek. Daarnaast kan het landelijke, regionale en lokale partijen helpen bij het ontwikkelen, uitvoeren en monitoren van nieuwe aanpakken, materialen en instrumenten bij de bestrijding van laaggeletterdheid.

Download hier de publicatie

http://www.cinop.nl/89_3050_Verschenen_Wat_maakt_leren_van_laaggeletterde_volwassenen_effectief_en_hoe_kunnen_leereffecten_gemeten_worden.aspx#sthash.c6gKeeUI.dpuf

Bron

http://www.cinop.nl/89_3050_Verschenen_Wat_maakt_leren_van_laaggeletterde_volwassenen_effectief_en_hoe_kunnen_leereffecten_gemeten_worden.aspx

3. Het leerproces bij laaggeletterde volwassenen

3.1. Waarom , hoe en wat willen volwassenen leren

Is er eigenlijk een onderscheid tussen het leren van volwassenen en van kinderen? Door de ontwikkeling van de volwasseneneducatie en de volwassenenvorming is er meer aandacht voor specifieke factoren in het leren van volwassenen gekomen.

Leren van volwassenen werd in toenemende mate gezien als een actief, constructief en zelfgestuurd proces (Vermunt, 1998b) dat plaats vindt in een context en gericht is op kennisverwerving, vaardigheidsontwikkeling en betekenisgeving. Door jarenlange ervaring in NT1- groepen is duidelijk dat laaggeletterde volwassenen en kinderen die leren lezen en schrijven verschillen op het gebied van motivatie, de manier waarop de lerende benaderd wil worden, leervermogen en leerdoelen.

.....

3.1.2. Hoe willen ze leren?

Zes sleutelementen bij het benaderen van lerende volwassen laaggeletterden(Kees Hammink)

- erkenning voor het feit dat het niet gemakkelijk is om toe te geven dat je als volwassene niet kunt lezen en schrijven

[**Terug naar inhoudstafel**](#)

- het mogelijk maken dat een volwassen laaggeletterde ontdekt dat hij niet de enige is die niet kan lezen en schrijven
- het leren koppelen aan dagelijkse ervaringen
- de betekenis van woorden, zinnen, teksten centraal stellen
- een methodiek hanteren die de cursist bewust maakt van de essenties van lezen en schrijven
- de lerende bepaalt wat hij wil leren en nodig heeft.

Handboek NT 1 (2009) .....

Bron

<http://basisvaardigheden.nl/docs/Schrijven%201/Hoofdstuk%203%20Leerprocessen%20Kenniskring%20werkgroep%204A.pdf>

[Studeren op volwassen leeftijd](#)

Bron

<http://educatie-en-school.infonu.nl/studievaardigheden/36143-studeren-op-volwassen-leeftijd.html>

[Motivatie, leren studeren](#)

Bron

<http://educatie-en-school.infonu.nl/studievaardigheden/32342-motivatie-leren-studeren.html>

[Discipline opbrengen om te studeren op latere leeftijd](#)

Bron

<http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/87077-discipline-opbrengen-om-te-studeren-op-latere-leeftijd.html>

[Leren van volwassenen. Deel 4](#)

[Leren van Volwassenen.](#)

In de artikelen 1 t/m3 over het leren van volwassenen zijn we ingegaan op de hier geldende leervoorwaarden, leerprincipes en leerstappen

Voor de geïnteresseerde lezer volgt er hieronder een uitputtend overzicht van kenmerken die op een lerende groep volwassenen van toepassing kunnen zijn[...]

[Factoren die het leren beïnvloeden \(leerprincipes\)](#)

[Leren van Volwassenen.](#)

In onderwijsleersituaties/ cursussen/trainingen voor volwassenen hebben we te maken doelbewust, dus intentioneel leren. Om deze leerprocessen zo efficiënt en effectief mogelijk te laten verlopen kan de docent een aantal leerprincipes gebruiken die in de praktijk hun waarde hebben bewezen [...]

[Leren van volwassenen. Deel 3](#)

[Leren van Volwassenen.](#)

Leren is een uiterst complex gebeuren. Voor de opleider of docent is het van belang dat hij/zij iets weet over verschillende vormen van leren en factoren die het leren beïnvloeden (leerprincipes). De opleider dient er zorg voor te dragen dat het leren -rekening houdend met deze leerprincipes- optimaal plaatsvindt, dit wil zeggen: hij moet de [...]

[Leren van volwassenen. Deel 2](#)

[Leren van Volwassenen.](#)

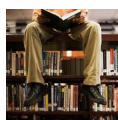
In het eerste deel over het leren van volwassenen bespraken we het leervoorwaarden/ aandachtspunten die het leren kunnen bevorderen. In dit deel (2) gaan we verder in op de Leerstappen. Een volledig leerproces vindt -los van de inhoud- altijd volgens een 5-tal vaste stappen plaats. Om optimaal didactisch rendement van uw inspanningen te krijgen zou u alle stappen in de hieronder aangegeven volgorde moeten doorlopen.[...]

[Leren van volwassenen. Deel 1](#)

[Leren van Volwassenen.](#)

Bedrijfsdocenten, vakdocenten en begeleiders hebben bij het geven van opleidingen en begeleiding te maken met lerende volwassenen. Volwassenen stellen -vaak impliciet- aan 'hun' leerproces andere eisen dan schoolkinderen. Het meest kenmerkende hierbij is dat volwassenen vaak onzeker zijn over hun a.s. leersuccessen: zij dragen vaak al een stukje leerervaring of leergeschiedenis met zich mee[...]

Bron <http://www.kennisdelen.eu/nl/leren-van-volwassenen/>

[Lesgeven op een wolk in het volwassenenonderwijs?](#)

[Klasse voor Leraren van november 2006](#) (nr. 169) Van pagina 44 tot en met 45

Hoe geef je (online) les aan volwassen studenten?

11 november 2011 door Ton Ammerlaan

Is volwassenonderwijs anders?

Reguliere studenten zijn meestal jonger dan werkende en volwassen studenten. Maar er zijn meer verschillen.

Volwassenen

- Is probleemgerichte, zoekt oplossingen in het onderwijs die hem helpt in zijn leven
- Is resultaatgericht, wil met het onderwijs iets specifieks bereiken – haakt af als onderwijs niet leidt tot die resultaten omdat hun deelname vrijwillig is
- Is zelf-motiverend; is meestal niet afhankelijk van anderen voor sturing
- Is vaak sceptisch over nieuwe informatie; geeft de voorkeur aan het uit te proberen voordat het wordt geaccepteerd
- Zoekt onderwijs dat betrekking heeft, of is rechtstreeks van toepassing is op zijn eigen behoeften, dat just-in-time en adequate antwoorden geeft in zijn leven nu
- Is verantwoordelijk voor zijn eigen leren als het leren wordt gezien als tijdig en passend

Jeugdigen

- Vakgericht, zoekt afronding van cursus, ongeacht of er een verband is met eigen doelen
- Is toekomst gericht, volgt onderwijs omdat het verplicht of verwacht is
- Is vaak afhankelijk van volwassenen voor sturing
- Accepteert makkelijk nieuwe informatie, zonder het uit te proberen of kritisch te vragen
- Zoekt onderwijs dat hem voorbereidt op een vaak onduidelijke toekomst; accepteert dat hij nog niet kan toepassen wat er wordt geleerd
- Is afhankelijk van anderen om zijn leerproces te ontwerpen; is terughoudend om verantwoordelijkheid voor hun eigen leren te accepteren

Variaties in denkstijlen zijn groter bij onderwijs aan volwassenen

Hier is een korte vergelijking van een aantal verschillende denkstijlen van leerlingen. Nogmaals, dit zijn generalisaties – sommige mensen gebruiken meer dan een stijl, maar over het algemeen elke persoon heeft een voorkeur stijl. Uw online cursus zal het meest succesvol zijn als u uw stijl variëren de verscheidenheid aan denkstijlen onder uw studenten te ontmoeten.

Denkstijlen	Kenmerken
-------------	-----------

Reflecterende Denkers

- bekijken nieuwe informatie subjectief
- betrekken nieuwe informatie op ervaringen uit het verleden
- vragen vaak ‘waarom?’
- onderzoeken hun gevoelens over wat ze leren

Creatieve denkers

- spelen graag met nieuwe informatie
- vragen “waarom?”

- zijn uitstekende probleemoplossers
- creëren hun eigen oplossingen en snelkoppelingen

Praktische Denkers

- wil feitelijke informatie, zonder enige “nice-to-know”-toevoegingen
- zoeken naar de eenvoudigste en meest efficiënte manier om hun werk te doen
- pas tevreden als ze weten hoe ze hun nieuwe vaardigheden toe kunnen passen op hun baan of andere interesses

Conceptuele denkers

- accepteren nieuwe informatie alleen na het zien van het grote overzicht
- willen weten hoe dingen werken, niet alleen het uiteindelijke resultaat
- leren van de concepten die worden gepresenteerd, maar willen ook de gerelateerde concepten die niet zijn opgenomen weten

Gevarieerde leerstijlen

Hier zijn enkele van de belangrijkste leerstijlen. De meeste mensen zijn voornamelijk een type leerling, maar meestal zij zich kunnen aanpassen aan een andere stijl. Studenten hebben de neiging om voor hun favoriete stijl kijken in elke situatie te leren, omdat ze associëren die stijl met het leren succes. Een online cursus die ervaringen biedt aan een verscheidenheid van leerstijlen vergroot de kans op succes student in de cursus.

.....

Bron <http://blog.han.nl/onlineeducation/hoe-geef-je-online-les-aan-volwassen-studenten/>

[Charles Jennings - The Four Ways Adults Learn : Learning Technologies 2013](#)

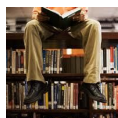
Bron <http://www.youtube.com/watch?v=Y0ltF1s9O9Y>

[Gouden regels bij lesgeven en instructie aan volwassenen](#)

Bron

<http://educatie-en-school.infonu.nl/methodiek/114486-gouden-regels-bij-lesgeven-en-instructie-aan-volwassenen.html>

1. [Boeken](#)

[Blijven leren: de toekomst! - is aanwezig in onze bib](#)

in [Strategische verkenningen](#)

[Terug naar inhoudstafel](#)

Een strategische verkenning over stimuli voor het leren van volwassenen

Afgelopen decennia is er heel wat geïnvesteerd in het leren van volwassenen. Toch is Vlaanderen nog steeds geen samenleving waarin leren voor alle volwassenen een evidentie is.

Vanuit de overtuiging dat vooruitgang mogelijk en noodzakelijk is, organiseerde de Vlor een strategische verkenning over het stimuleren van het leren van volwassenen. Daarmee wil de Vlor het debat voeden over hoe het leren van volwassenen in de komende tien jaar nog krachtiger dan voorheen kan gestimuleerd worden.

In dit boek buigen verschillende deskundigen zich over de vraag in hoeverre de stimuli en instrumenten die er vandaag zijn, ook effectief zijn, en welke bijkomende stimuli noodzakelijk zijn.

Enkele experts gingen dieper in op het thema tijdens een tweedaags seminarie:

- Levenslang leren: van sociaal grondrecht naar burgerplicht?
prof. dr. Maria De Bie (UGent)
- Participatie aan volwasseneneducatie in Vlaanderen en in de EU
prof. Dr. Ides Nicaise (KULeuven)
- Stimuleren van leren van volwassenen: Inspelen op individuele verschillen
prof. Dr. David Gijbels (UA)
- Heeft Vlaanderen nood aan 'meer'? Beleidsinstrumenten voor het stimuleren van opleidingsinspanningen
prof. dr. Luc Sels (KULeuven)
- De versterking van de deskundigheid van volwassenen-educatoren: enkele aanzetten
prof. dr. Herman Baert (KULeuven)
- Netwerken stimuleren het leren van volwassenen
dr. Gunther Gehre (KHLeuven)
- Werkplekleren in perspectief: Antecedenten van formeel leren, leerbereidheid van werknemers en leercondities voor het stimuleren van informeel leren
prof. dr. Eva Kyndt en prof. dr. Filip Dochy (KULeuven)
- De lerende organisatie herbekeken
prof. dr. Katleen De Stobbeleir (Vlerick Management School)

Bron <http://www.vlor.be/publicatie/stimuli-voor-het-leren-van-volwassenen>

Leren en veranderen is aanwezig in onze bib

Sanneke Bolhuis

Mensen leren voortdurend. Niet alleen op school, maar veel meer nog daarbuiten. Soms is leren een geleidelijke verandering, soms is het een ingrijpende herziening van opvattingen en handelwijzen. De ene keer gaat het leren en veranderen bijna onopgemerkt, dan weer is het een heel bewust ondernomen activiteit.

Leren en veranderen gaat verder in op de vraag wat leren nu eigenlijk is, welke manieren van leren er zijn, hoe eerdere leerprocessen de capaciteit en de motivatie beïnvloeden en welke invloed de sociaal-culturele omgeving op de lerende heeft. Bij de bespreking van deze thema's verwijst de auteur steeds naar bekende leertheorieën en in alle hoofdstukken staan opdrachten. Zo worden nieuwe ideeën over leren en veranderen verbonden met eerder verworven inzichten en met de praktijk.

Verschil met de vorige editie

In deze derde, herziene druk zijn nieuwe inzichten verwerkt, vooral op het gebied van informeel leren.

Voor wie

Leren en veranderen is geschreven voor iedereen die geïnteresseerd is in leren of te maken heeft met het beïnvloeden van leren. Denk hierbij aan opleiders, docenten, trainers en coaches. Maar ook voor mensen werkzaam in de sociale beroepsgroepen is dit boek bruikbaar.

Over de auteur(s)

Sanneke Bolhuis is lector aan de Fontys Lerarenopleiding in Tilburg en doet onderzoek naar het leren van (aanstaande) professionals. Eerder schreef zij samen met Robert-Jan Simons *Leren en werken*.

2009, 3e druk, 312 pp. ISBN: 9789046901083

Doelgroep: wo, hbo, professional

Bron <http://www.coutinho.nl>

[\[BOEK\] Activerende didactiek: Gevarieerd lesgeven in het hoger beroepsonderwijs](#)

L Bijkerk, W van der Heide - 2016 - books.google.com

... Alle docenten die lesgeven in het hbo moeten aan de eindtermen voldoen. ... docenten voortgezet en basisonderwijs, trainers, facilitatoren, bedrijfsopleiders, praktijkopleiders, studieloopbaanbegeleiders, mentoren, coaches en docenten betrokken bij volwassenen-educatie ...

Bron

https://scholar.google.be/scholar?q=lesgeven+aan+volwassenen&btnG=&hl=nl&as_sdt=0%2C5&as_ylo=2015#

[Vocvo-bibliotheekcatalogus](#)

- Druk op de **[BLAUWE titel](#)** en je komt in de [Vocvo-webcatalogus](#):
  - meer informatie over het document
  - de mogelijkheid om het document op te vragen
  - [Artikels en e-documenten kun je opvragen – we sturen deze digitaal door.](#)

[Binnenklasdifferentiatie, een beroepshouding, geen recept. Praktijkgids voor leraren, student-leraren en lerarenopleiders](#)

[auteur] Castelein, Els ; [auteur] Coens, Joke ; [auteur] De Witte, Kristof ; [auteur] Houben, Annelies ; [auteur] Lauwers, Wim ; [auteur] Segers, Jarno ; [auteur] Van den Branden, Kris. - ISBN13 9789462925601 - Leuven/Den Haag : Acco, 2016. - 152 p.

Onderwijsprofessionals zijn het er over eens dat binnenklasdifferentiatie een must is in het hedendaagse onderwijs.

Maar hoe pak je dit aan in de praktijk?

De auteurs reiken in deze praktijkgids concrete manieren aan om binnenklasdifferentiatie toe te passen in het leerplichtonderwijs en in de lerarenopleiding.

Het eerste hoofdstuk schetst een (conceptueel) kader voor binnenklasdifferentiatie dat je ook los in het boek terugvindt. De verschillende onderdelen van het kader worden daarna in afzonderlijke hoofdstukken dieper uitgewerkt.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan de lerarenopleiding en hoe lerarenopleiders hun studenten vertrouwd kunnen maken met het thema. Het conceptueel kader

[Terug naar inhoudstafel](#)

van deze praktijkgids is bruikbaar zowel in het lager, middelbaar als in het hoger onderwijs.

De vele praktijkvoorbeelden in het boek komen uit het middelbaar onderwijs en de lerarenopleiding voor middelbaar onderwijs. Je hoeft deze gids niet noodzakelijk in chronologische volgorde te lezen. Laat je keer op keer leiden door die delen die je het meest inspireren!

Competent : algemene didactiek in 101 lemma's

[auteur] Vandekerckhove, José. - ISBN13 978-90-306-5191-8 - Wommelgem : Van In, 2009. - 368 p.

Algemene didactiek: wat mag je van een leraar verwachten?

[SECUNDAIR ONDERWIJS & VOLWASSENENONDERWIJS]

Als leraar of mentor moet u vandaag de dag alsmaar meer rollen vervullen. Uw inhoudelijke expertise volstaat niet meer. U moet ook weten hoe u fungeert als begeleider, opvoeder, lid van het schoolteam, lid van de onderwijsgemeenschap, partner van de ouders, partner van externen, cultuurparticipatant, organisator, innovator en noem maar op.

Ziet u ook door de bomen het bos niet meer?

Geen nood. Competent biedt u in 101 praktische lemma's alle tips en tricks om snel de juiste competenties te verwerven en op de hoogte te blijven van de laatste didactische vernieuwingen. Een must voor iedereen die met onderwijs te maken heeft!

Didactiek en lerende volwassenen : leren professionaliseren

[auteur] Dijkman, Wanda M.. - ISBN 90-238-2935-2 - Leiden : Spruyt, Van Mantgem & De Does (SMD), 1993. - 239 p.

ill. ; 24 cm

Met lit. opg., reg. en noten. - Op titelblad en omslag eveneens: leercirkel van Kolb

Boek met informatie over leerprocessen en leersituaties van volwassenen. Het leren van en onderwijzen in de basiseducatie is als uitgangspunt gekozen om de theorie en praktijk te beschrijven.

Onderwerpen zijn: historie, huidige situatie en toekomst van de be en ve, leren van volwassenen algemeen en specifiek van vrouwen, geschikte didactiek, cursus didactiek en lerende volwassene.

Het didactische werkvormenboek : variatie en differentiatie in de praktijk

[auteur] Hoogeveen, Piet ; [auteur] Winkels, Jos. - ISBN13 978-90-232-5276-4 [paperback] - 11de geheel herz. dr. - Assen : Koninklijke Van Gorcum, 2014. - 375 p., ill.

Door de juiste didactische werkvorm te kiezen, kunnen docenten met maximaal effect onderwijs geven. Het didactische werkvormenboek biedt de (toekomstige) docent een praktisch overzicht van bijna 250 didactisch onderbouwde werkvormen. Ook legt het de link naar de theorie en helpt het docenten om voor iedere onderwijsvraag de juiste werkvorm te kiezen.

Een handig alfabetisch overzicht vat de belangrijkste eigenschappen van de besproken werkvormen samen. In deze elfde herziene editie van Het didactische

[Terug naar inhoudstafel](#)

werkvormenboek besteden de auteurs de nodige aandacht aan de inzet van nieuwe media als werkvorm of als hulpmiddel bij werkvormen. Ook is het hoofdstuk over activerende didactiek uitgebreid.

De toenemende verantwoordelijkheid van leerlingen voor hun eigen leerproces, heeft namelijk ook gevolgen voor de keuze van de juiste werkvormen door de docent. Verouderde werkvormen zijn vervangen door nieuwe werkvormen en een aantal werkvormen is geactualiseerd.

Het didactische werkvormenboek biedt (toekomstige) docenten een schat aan mogelijkheden om effectief les te kunnen geven aan hun leerlingen.

[ECVET als bijdrage aan leven lang leren - MBO in de keten. Flexibel maatwerk voor volwassenen](#)

[auteur] Pijls, Tijs. - s-Hertogenbosch : ECBO, 2016. - 6 p.

Een leven lang leren, duurzame inzetbaarheid: het zijn speerpunten van beleid voor overheid en bedrijfsleven. Maar speelt ons beroepsonderwijs er wel voldoende op in?

Jongeren komen er doorgaans uitstekend aan hun trekken, volwassenen een stuk minder. Zij hebben behoefte aan flexibele, efficiënte opleidingstrajecten. En daar schort het vaak aan. ECVET, het Europese systeem van certificeerbare eenheden, zou daar verandering in kunnen brengen.

[Even wennen ? - Debat 2: Schools leren of natuurlijk leren](#)

[auteur] Vienne, Matthias. - ISSN 1381-8201 - 2012.

In: Les. - Jrg. 30 (2012), nr. 180 ; p. 30-31

Aan het einde van het Lescongres werd een debat gevoerd over schools leren of natuurlijk leren. Een klassieker die vele gedaanten kent (expliciet versus impliciet leren, formeel versus informeel leren, ...) en altijd garant staat voor stevige discussies. De tijd was te kort om alle aspecten te bespreken, maar lang genoeg om ons brein ongewild aan het werk te zetten voor enkele nabeschouwingen. In dit artikel de nabeschouwing van Matthias Vienne, een van de deelnemers aan het debat.

[Gesprekken over maatwerk in het lees- en schrijfonderwijs aan volwassenen](#)

[auteur] Kurvers, Jeanne ; [auteur] Dalderop, Kaatje. - Stichting Melkweg+, 2012. - 40 p.

Het lees- en schrijfonderwijs aan laaggeletterden in Nederland verdient naar mijn bescheiden mening veel meer ondersteuning en aandacht. De werkers in het veld doen namelijk datgene waar in onze haastige samenleving steeds minder tijd voor is, maar waar het uiteindelijk wel om draait bij duurzame verbetering: zich concentreren op het verbeteren van de basis(vaardigheden).

Met dit kwalitatieve onderzoek biedt Jeanne Kurvers u een op zeer toegankelijke wijze geschreven overzicht van de wijze waarop de docenten in de praktijk de diversiteit aan leervragen en leervaardigheid ervaren en hoe zij ermee omgaan. Deze vastlegging nodigt overigens niet alleen uit tot nader onderzoek naar de verscheidenheid in oorzaken en leervragen die veel verder gaat dan een simpel onderscheid tussen autochtoon en allochtoon. Ze biedt de docenten in het veld ook direct inzicht in elkaars werkwijzen zodat zij van elkaar kunnen leren.

Handboek NT1, voor docenten en opleiders

[auteur] Bohnenn, Eilla. - ISBN13 978-90-78809-79-1 - Leiden : De Witte, 2009. - 295 p.

Het Handboek NT1 bevat bijdragen van verschillende deskundigen op het gebied van NT1-didactiek. Onder samenstelling en redactie van Ella Bohnenn is de beschikbare expertise gebundeld.

In het Handboek NT1 veel voorbeelden en praktijksituaties en ideeën die docenten voor hun lessen kunnen gebruiken. Van daaruit biedt het handboek ook theoretische achtergrond.

Het handboek is een pleidooi voor degelijk onderwijs. De auteurs willen docenten en opleiders uitdagen om te reflecteren op het eigen handelen en hen ondersteuning bieden om met alle inzet en vermogen laaggeletterden zo goed mogelijk onderwijs te geven.

Impact of poor basic literacy and numeracy on employers

- London : Department for Business, Innovation and Skills, 2016. - 90 p.

Bis research paper number 266

The Department of Business, Innovation and Skills (BIS) have just published a report on new research about the impact of poor literacy and numeracy on employers. The report is based on a large-scale telephone survey of employers conducted by Ipsos MORI and in-depth case studies conducted by NRDC (UCL Institute of Education).

The report aims to address the lack of evidence on the prevalence of poor basic skills in the workplace and its impact, as well as the costs and benefits associated with public-funded basic skills training. The survey found that one in eight (12%) workplaces in England report a literacy and/or numeracy gap whereby at least one member of staff is unable to perform certain literacy or numeracy tasks to the level required in their day-to-day job.

Informal learning in the community : a trigger for change and development

[auteur] McGivney, Veronica. - ISBN 1-86201-073-0 - Leicestee : NIACE, 1999. - 99 p.

Routes van de progressie van formele naar informele leren in de communautaire instellingen in Groot-Brittannië werden onderzocht in een studie onderzoek dat drie onderdelen: literatuurstudie; overleg met de betrokken instanties en personen, en bezoeken aan negen informele leeromgevingen en organisaties die informeel leren in de gemeenschap opgenomen .

Informeel leren in het formele volwassenenonderwijs : exploratief onderzoek naar ervaringen van laaggeschoolde deelnemers

[auteur] Peeters, Jeltsen. - Brussel : Vrije Universiteit, 2010. - 92 p.

Master in de Sociaal Agogische Wetenschappen

Informeel leren maakt deel uit van levenslang leren. Inzicht in informeel leren dringt zich op om een balans met formeel leren te bereiken. We zoeken dit inzicht en bekijken de rol van het informeel leren in één opleiding binnen het volwassenenonderwijs via 15 semi gestructureerde diepte interviews met cursisten. Uit de resultaten blijkt dat informeel leren in deze opleiding de missie

[Terug naar inhoudstafel](#)

van het volwassenenonderwijs helpt bereiken door enerzijds het behalen van studiebewijzen mee te bevorderen en anderzijds resultaten te bereiken voor zowel het persoonlijk, maatschappelijk, educatief als professioneel functioneren. De onderzoeksgegevens legitimeren de aandacht voor informeel leren in het volwassenenonderwijs zowel vanuit dit onderwijs zelf, de cursist als de bredere maatschappij.

Leren en veranderen bij volwassenen : een nieuwe benadering

[auteur] Bolhuis, Sanneke. - ISBN 90-6283-969-X - Bussum : Coutinho, 1995. - 258 p.

ill. ; 22 cm

Met lit. opg. en reg.

In reeks: Volwasseneneducatie ; 2

Dit boek biedt een handreiking aan wie tot taak heeft mensen te motiveren en te begeleiden bij leren en veranderen in opleidingen, in werksituatie op bij loopbaanovergang. Het boek gaat in op de vraag wat leren nu eigenlijk is, welke manieren van leren er zijn, hoe eerdere leerprocessen de capaciteit en de motivatie beïnvloeden en welke invloed de sociaal-culturele omgeving op de lerende volwassene heeft.

Daarbij verwijst de auteur steeds naar diverse leertheorieën; zo worden nieuwe ideeën verbonden met eerder verworven inzichten.

Het leren zoals het is ... bij volwassenen met een geletterdheidsrisico

[auteur] Vermeersch, Lode ; [auteur] Vandenbroucke, Anneloes. - ISBN13 978-90-5550-465-7 - Leuven : HIVA, 2010. - 272 p.

Samen uitgegeven met: Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - ontwerp eindrapport (OBPWO 06.04) / Vermeersch, Lode. - Brussel, 2009

Samen uitgegeven met: Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - ontwerp eindrapport (OBPWO 06.04) : bijlagen / Vermeersch, Lode. - Brussel, 2009

Samen uitgegeven met: Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - samenvatting / Vermeersch, Lode. - Brussel, 2009

Heel wat volwassenen zijn niet in staat om geschreven of gedrukte informatie te begrijpen of te gebruiken om persoonlijke of ruimere doelen waar te maken. Daarnaast loopt een grote groep volwassenen het risico om moeilijkheden met geschreven of gedrukte informatie te ondervinden als bepaalde vaardigheidseisen thuis, op het werk of in de maatschappij veranderen. We spreken respectievelijk over laag- en risicogeletterdheid. Laag- en risicogeletterden zijn geen erg zichtbare groep in onze samenleving. Ze proberen hun geletterdheidsproblemen te verdoezelen, ze vermijden bepaalde geletterdheidsrijke omgevingen of trekken zich op een creatieve manier uit de slag door andere competenties sterker uit te spelen. De manier waarop ze omgaan met hun situatie getuigt echter vaak van een groot leervermogen.

- Maar eigenlijk weten we weinig over hoe laag- en risicogeletterden zelf tegen leren aankijken. Hoe leren ze in informele contexten doorheen het dagelijkse leven?

- Wat motiveert hen om al dan niet bij te leren?
- Wanneer vinden ze de weg naar meer formele vormen van volwasseneneducatie? Welke drempels ondervinden ze daarbij?

Dit OBPWO-rapport verschaft inzicht in de lived experiences van de laag- en risicogeleletterden zelf. Daartoe werden 60 diepte-interviews met laaggeletterden afgenomen. Tegelijk presenteren we reflecties van verschillende professionals die betrokken zijn bij de problematiek. Zij reflecteerden in een reeks focusgroepen op de resultaten van de interviews. Tot slot gaan we na in welke mate deze bevindingen stroken met wat we leren uit de recente Europese Enquête Volwasseneneducatie 2008 (Adult Education Survey).

[Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - ontwerp eindrapport \(OBPWO 06.04\)](#)

[auteur] Vermeersch, Lode ; [auteur] Vandenbroucke, Anneloes ; [auteur] Boeren, Ellen. - Brussel : HIVA, 2009. - 217 p.

Dit onderzoek gaat over het leren van volwassenen met een geletterdheidsrisico. We bekijken waarom ze al dan niet deelnemen aan formeel volwassenenonderwijs, waarom en hoe ze leren in informele contexten doorheen het dagelijkse leven, en hoe ze tegen dat leren aankijken.

We gebruiken enerzijds gegevens uit een bestaande databank, voor een eerste analyse in de breedte en anderzijds diepte-interviews en focusgroepen, om de lived experience van de doelgroep te onderzoeken. Dit wordt voorafgegaan door een grondige literatuurstudie, om een state-of-the-art op te maken van de beschikbare kennis terzake. Promotor Ides Nicaise.

[Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - ontwerp eindrapport \(OBPWO 06.04\) : bijlagen](#)

[auteur] Vermeersch, Lode ; [auteur] Vandenbroucke, Anneloes ; [auteur] Boeren, Ellen. - Brussel : HIVA, 2009. - 38 p.

[Het leren zoals het is, bij volwassenen met geletterdheidsrisico - samenvatting](#)

[auteur] Vermeersch, Lode ; [auteur] Vandenbroucke, Anneloes ; [auteur] Boeren, Ellen. - Brussel : HIVA, 2009. - 25 p.

Dit onderzoek gaat over het leren van volwassenen met een geletterdheidsrisico. We bekijken waarom ze al dan niet deelnemen aan formeel volwassenenonderwijs, waarom en hoe ze leren in informele contexten doorheen het dagelijkse leven, en hoe ze tegen dat leren aankijken. We gebruiken enerzijds gegevens uit een bestaande databank, voor een eerste analyse in de breedte en anderzijds diepte-interviews en focusgroepen, om de lived experience van de doelgroep te onderzoeken. Dit wordt voorafgegaan door een grondige literatuurstudie, om een state-of-the-art op te maken van de beschikbare kennis terzake. promotor Ides Nicaise.

[Mijn ervaringen als jonge begeleider van laaggeschoolde volwassenen](#)

[auteur] Vanhoof, Annik. - Gent : Sociale Hogeschool, 1997. - 33 p.

30 cm

Scriptie. - Met lit. opg. en bijl.

Mogelijkheden tot differentiatie binnen de SLO in functie van het werken met laaggeschoolde volwassenen

[auteur] Dejaeger, Karlien ; [auteur] Faes, Jos ; [auteur] Peeters, Inge. - Leuven : CVO TNA, CVO LimLo, K.U.Leuven, 2010. - 271 p.

30 cm ; bijlage

project ENW SoE 2008/7

Dit project beoogde de mogelijkheden te onderzoeken en uit te werken om binnen het kader van de specifieke lerarenopleiding aandacht te besteden aan het leren van laaggeschoolde volwassenen en hieraan aangepaste les-/instructiemethodes. Hiermee wil de projectgroep tegemoet komen aan de opleidingsnoden van (toekomstige) leraren die (willen) werken met deze doelgroep. Om dit doel te bereiken werd er een differentieel leertraject rond het educatief begeleiden van laaggeschoolde volwassenen uitgewerkt in een syllabus.

Daarvoor werd vertrokken van een gecoördineerd competentieprofiel binnen de grenzen van de decretale basiscompetenties voor de leraar secundair onderwijs en de competenties waarover een begeleider van laaggeschoolde volwassenen dient te beschikken. Dit leertraject is gestoffeerd met een aantal theoretische opleidingsonderdelen en praktijkopdrachten. Thema's die in het lessenpakket aan bod komen zijn o.a. interculturele communicatie, trajectbegeleiding, diversiteit, het leren van laaggeschoolde volwassenen, lesgeven aan laaggeschoolde volwassenen,...

Motivatie, participatie en levenslang leren

[auteur] De Winter, Kathy. - ISSN 0779-94924 - 2005.

In: Van A tot Z. - Jrg. 13 (2005), nr. 1 (januari, februari, maart), p. 4

Eind januari organiseerde Erdi, het netwerk van Europese onderzoeks- en ontwikkelingscentra voor de volwasseneneducatie, in Bonn een conferentie over de thema's motivatie en participatie.

Over dit thema is al veel onderzoek verricht, maar de ultieme verklaring waarom sommige volwassenen wel een cursus volgen en andere niet, bestaat wellicht niet. Motivatie is immers een complexe materie met veel beïnvloedende factoren.

Onderwijs aan volwassenen : inspelen op verschillen in leerpatronen

[auteur] Donche, V. ; [auteur] Delvaux, E. ; [auteur] Van Petegem, P.. - ISBN13 978-90-441-2681-5 - Antwerpen - Apeldoorn : Garant, 2010. - 112 p.

Over het leren van volwassenen wordt veel gesproken en geschreven in het kader van levenslang en levensbreed leren. Toch bestaat er weinig onderzoek naar hoe volwassenen leren, laat staan over hoe dit leren te beïnvloeden is. In samenwerking met het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen in Brussel werkte de Onderzoeksgroep EduBRON van de Universiteit Antwerpen een onderzoek uit naar het leren van volwassenen in het onderwijs.

Dit boek rapporteert over de boeiende resultaten van het onderzoek. Zo blijken volwassenen op zeer uiteenlopende manieren te leren. Deze leerpatronen worden beïnvloed door tal van persoons- en omgevingsgebonden factoren. Niet alle leerpatronen zijn even succesvol om te slagen. Bovendien kunnen de leerpatronen veranderen tijdens het onderwijstraject.

Naast de onderzoeksresultaten biedt het boek ook een verkort instrument om leerpatronen bij volwassenen in het onderwijs in kaart te brengen en systematisch op te volgen. Voorafgaand onderzoek heeft aangetoond dat dit instrument valide en betrouwbaar is. De auteurs geven ook aanbevelingen voor wie in het onderwijs aan volwassenen met dit onderwerp aan de slag wil.

Onderwijs voor volwassenen : wie neemt deel en waarom ?

[auteur] Boeren, E. ; [auteur] Nicaise, I.. - Brussel : Vlaamse Overheid, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, 2009.

Artikel uit De Sociale Staat van Vlaanderen 2009; p. 315-335

In deze bijdrage zoomen we in op de formele volwasseneneducatie, en meer bepaald 4 typen voorzieningen daarbinnen: de Centra voor Volwassenenonderwijs, het Deeltijds Kunstonderwijs, hogescholen en universiteiten.

Op basis van een survey bij cursisten bestuderen we eerst hun profielen, en vervolgens hun motieven. De profielbeschrijving verschaft inzicht in de groepssamenstelling van deze cursussen. Uit voorgaand onderzoek en empirisch materiaal stellen we keer op keer vast dat bepaalde sociale groepen ondervertegenwoordigd zijn. Motivatie is een belangrijk concept omdat het een wetenschappelijk aangetoond effect heeft op het participatiegedrag van cursisten en op het al dan niet succesvol doorlopen van een opleiding. In een eerste sectie beschrijven we de 4 opgenomen typen van educatieve aanbieders, gevolgd door een literatuuroverzicht met betrekking tot profielen en motieven in sectie 2.

In een derde sectie formuleren we de onderzoeksvragen die we binnen deze bijdrage willen beantwoorden. Elke onderzoeksvraag wordt vergezeld door een reeks van hypothesen. Deze sectie beschrijft verder de methodologische aspecten en de dataverzameling en bevat een formulering van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen.

De vierde sectie geeft eerst een beschrijvend profieloverzicht van cursisten binnen de 4 geselecteerde educatieve aanbieders en analyseert vervolgens welke profielkenmerken samengaan met bepaalde onderscheiden typen van motivatie. In de bespreking van deze resultaten koppelen we steeds terug naar literatuur en hypothesen.

[Download hier](#)

[Terug naar inhoudstafel](#)

Profielen en motieven van cursisten in de centra voor volwassenenonderwijs

[auteur] Boeren, Ellen. - ISBN 90-301-1589-0 - Mechelen : Plantyn, 2010.

In: Schoolleiding en -begeleiding 2. - School en samenleving. - Afl. 25, december 2010. - levenslang leren. - p. 1-16

Iedereen kent ze wel, de Vlaamse centra voor volwassenenonderwijs of cvo's.

- Maar wie zijn nu die volwassenen die daar les volgen?
- En wat zijn hun beweegredenen?

De auteur van dit artikel onderzocht de verhoudingen tussen het aantal laagopgeleiden en hoogopgeleiden en ging na wat de voornaamste redenen zijn voor het volgen van deze vorm van volwassenenonderwijs, zowel op secundaire al op hoger niveau.

Sleutelcompetenties. Bouwstenen voor leren en leven

- Brussel : Federatie basiseducatie, 2016 ; Vocvo vzw, 2016. - 10 p.

In Vlaanderen is nog steeds 1 op 7 volwassenen laaggeletterd (PIAAC, 2013). De opdracht en de uitdaging van de sector Basiseducatie ligt in het versterken van de sleutelcompetenties van cursisten en het terugdringen van de laaggeletterdheid. De cursisten zijn de drijfveer voor onze organisatie.

Het zijn volwassenen die verschillende rollen in de samenleving opnemen en ervaringen meebrengen: ze werken, voeden kinderen op, winkelen, bezoeken de dokter, gebruiken het openbaar vervoer ...

Maar de samenleving stelt aanzienlijk hoge eisen aan onze laaggeletterde cursisten. Ze krijgen moeilijke brieven van verschillende instanties, moeten tabellen interpreteren, digitale vaardigheden beheersen.

De uiteindelijke behoefte van de cursist is om zelfstandig te functioneren in zijn dagelijkse leven. Sleutelcompetenties beheersen is daarvoor een noodzaak. Daarom zijn ze van essentieel belang in onze trajecten. Ze zitten in elke opleiding vervat. Sleutelcompetenties zijn essentieel in Basiseducatie, omdat ze de kern van de visie, de identiteit en de bestaansredenen van de sector vertalen in een concrete, na te streven competentieverhoging bij de cursisten.

[Download hier](#)

Systemic obstacles to lifelong learning

[auteur] Lavrijsen, Jeroen ; [auteur] Nicaise, Ides. - Leuven : Steunpunt SSL, 2015. - 104 p.

Research paper SSL/2015.11/1.1.1

Europa wil de deelname aan levenslang leren optrekken tot 15% van de bevolking op actieve leeftijd. In Vlaanderen stagneert deze deelname echter al een aantal jaren rond de 7%. In het rapport onderzoeken Jeroen Lavrijsen en Ides Nicaise verschillende mogelijke verklaringen. Uit een analyse van twee internationale enquêtes (AES en PIAAC) blijkt dat kostprijs, gezinsverantwoordelijkheden en werktijdregelingen het vaakst worden aangehaald om niet-deelname aan een opleiding te verklaren. Maar vergeleken met andere landen verwijst in Vlaanderen slechts een beperkte groep respondenten naar deze obstakels: Vlaamse respondenten zeggen vooral dat ze gewoon aan geen opleiding willen deelnemen. Een deel van dit 'niet willen'

[Terug naar inhoudstafel](#)

deelnemen kan worden gerelateerd aan de houding t.o.v. leren van de respondent (zelf-gerapporteerde 'leerbereidheid': leert men graag bij, gaat men actief op zoek naar informatie, etc.).

Op dit vlak doet Vlaanderen het niet goed: we hebben de laagste gemiddelde leerbereidheid van alle onderzochte West-Europese landen, vooral onder lager opgeleiden. Er is een opvallend verband met de vroege studie-oriëntering ('tracking') in het secundair onderwijs. Ook in andere landen met vroege tracking blijkt de leerbereidheid van volwassenen laag te zijn. Toch willen we voorzichtig zijn met eenzijdige causale interpretaties. Zo suggereren tests als PIRLS en TIMSS dat ook Vlaamse 10-jarigen al een eerder negatieve houding t.o.v. leren rapporteren. Misschien moeten we dus in het basisonderwijs of in onze gezinsopvoedingspatronen nog bijkomende verklaringen gaan zoeken?

[Een theoretische verkenning van leren leren : een checklist voor leren-leren projecten : specifieke aandacht voor laaggeschoolden](#)

[auteur] Elshout-Mohr, Marianne ; [auteur] Moerkamp, Trudy. - ISBN 90-5003-253-2 - 's-Hertogenbosch : Centrum voor Innovatie van Opleidingen (CINOP), 1998. - 51 p.

24 cm

Met lit. opg.

In reeks: Research & Development

Doel van het project was een overzicht te verkrijgen van de punten waaraan aandacht dient te worden besteed bij het opzetten van projecten die gericht zijn op het 'leren leren' van personen van ouder dan 16 jaar. Er is ook ingegaan op de vraag wat toenemende aandacht voor 'leren leren' betekent voor laaggeschoolden in de samenleving.

[Traag is anders : methodieken om te werken met anderslerenden binnen basiseducatie](#)

[auteur] Coremans, Marike. - Leuven : Integratiedienst Leuven - Sociale School Heverlee, 2009. - 38 p.

De covaartest is ontwikkeld door het centrum voor schoolpsychologie van de Katholieke Universiteit Leuven. Deze test meet de cognitieve vaardigheden van volwassenen.

De covaartest is een door de Vlaamse overheid opgelegd instrument om te bepalen of gealfabetiseerde anderstalige volwassenen met meer dan zeven jaar scholing hun opleiding Nederlands dienen te volgen aan een centrum voor basiseducatie (CBE) of aan een centrum voor volwassenenonderwijs (CVO).

Het HvN in Vlaams-Brabant verwijst de mensen dus door naar het CVO of het CBE, het Talencentrum van het Interfacultair Instituut voor Levende Talen (ILT) of een cursus van de VDAB. Anderstaligen kunnen dus terecht bij een uitgebreid aanbod van verschillende instellingen om Nederlands te leren.

[Download hier](#)

[Tussentijds rapport : het leren zoals het is, bij volwassenen met een geletterheidsrisico](#)

[auteur] Vandenbroucke, Loes. - Leuven : HIVA, 2008. - 61 p.

[Terug naar inhoudstafel](#)

Dit onderzoek gaat over het leren van volwassenen met een geletterdheidsrisico. We bekijken waarom ze al dan niet deelnemen aan formeel volwassenenonderwijs, waarom en hoe ze leren in informele contexten doorheen het dagelijkse leven, en hoe ze tegen dat leren aankijken.

We gebruiken enerzijds gegevens uit een bestaande databank, voor een eerste analyse in de breedte en anderzijds diepte-interviews en focusgroepen, om de 'livedexperience' van de doelgroep te onderzoeken. Dit wordt voorafgegaan door een grondige literatuurstudie, om een state-of-the-art op te maken van de beschikbare kennis terzake.

Wat maakt leren van laaggeletterde volwassenen effectief en hoe kunnen leereffecten gemeten worden - resultaten weer van een literatuuronderzoek

[auteur] Steehouder, Paul. - s-Hertogenbosch : CINOP, 2013. - 43 p.

Rapportage CINOP

Dit rapport geeft de resultaten weer van een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van leerprocessen bij laaggeletterde volwassenen. Vragen naar effecten en opbrengsten van onderwijsleerprocessen worden in de eerste plaats vanuit het overheidsbeleid gesteld (Ministerie van OCW, 2011; Onderwijsraad, 2012). Ook regionale en lokale actoren, zoals publieke en private educatie-aanbieders, bedrijven en gemeenten, willen leerprocessen van laaggeletterde volwassenen effectief inrichten en effecten van leren in beeld brengen. Niet in de laatste plaats hebben deelnemers aan taal- en rekenonderwijs zelf behoefte om de resultaten van hun eigen inspanningen in beeld te krijgen.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW en kan gezien worden als een start om te komen tot verbreding en verdieping van de kennisbasis over laaggeletterdheid.

Een kennisbasis ordent bestaande kennis én kennishiaten in relatie tot laaggeletterdheid. Het geeft een zo volledig mogelijk overzicht van (internationale) wetenschappelijke literatuur en onderbouwde ervarings- en praktijkkennis over laaggeletterdheid.

Een kennisbasis kan gebruikt worden bij het agenderen, onderbouwen en uitvoeren van aanvullend en verdiepend onderzoek. Daarnaast kan het landelijke, regionale en lokale partijen helpen bij het ontwikkelen, uitvoeren en monitoren van nieuwe aanpakken, materialen en instrumenten bij de bestrijding van laaggeletterdheid.

Werken met volwassenen : andragologie in hoofdlijnen

[auteur] van Gent, B.. - ISBN 90-5352-166-6 - Amsterdam [etc.] : Boom, 1994. - 96 p.

20 cm

Met lit. opg. en reg.

Dit boek is een herziene versie van Welzijnswerk in studie : hoofdlijnen van de andragologie. Het is bedoeld als een eerste inleiding tot de andragologie, de wetenschap die het sociaal en educatief werk met volwassenen bestudeert. Het boek Basisboek andragologie biedt uitvoeriger informatie. Elk hoofdstuk begint

met een samenvatting van wat volgen gaat en besluit met enkele opdrachten om na te gaan of hetgeen men gelezen heeft, ook voldoende is verwerkt.

Infotheek

Vocvo, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen

t. 015 44 65 03

e. ludwine.liefooghe@vocvo.be

w. www.vocvo.be

